

עבודת גמר במקצוע: לשון

נושא העבודה:

שימוש של שמות תואר במין דקדוקי לפי השיוך המגדרי שלהם בשפה העברית

בוצע במסגרת תכנית "אידיאה" באוניברסיטה העברית קמפוס אדמונד י. ספרא

מוגש ע"י דניאלה בן גל

כתובת: הרימון 4 עשרת

דוא"ל: Daniellabengal@gmail.com

טלפון: 054-4391-395

ביה"ס: סטודיו אנקורי

סמל (מס') ביה"ס: 479055

כיתה: י"א

העבודה בוצעה באוניברסיטה העברית קמפוס אדמונד י. ספרא בהנחיית

אמיר אפרתי, המחלקה לבלשנות, האוניברסיטה העברית

מדינת ישראל
משרד החינוך

מרכז מדעני העתיד
MAIMONIDES FUND

האוניברסיטה העברית לנוער
לקידום החינוך למדע
מרכז המעבדות למדעים ע"ש בלמונטה

אידיאה
תכנית לתואר שני בחינוך המיניסטריום

סטודיו
אנקורי
חטיב
חינוך
למשפחה
ידידות
וישוח

תוכן עניינים

3	תודות
4	פרק 1: מבוא
7	פרק 2: סקירת ספרות
7	2.1 מין דקדוקי
9	2.2 מגדר וסטריאוטיפיים מגדריים
10	2.3 קשר בין מין דקדוקי ומגדר
11	2.4 השפעת המגדר והמין הדקדוקי על השפה
11	2.5.1 השפעת השפה על החשיבה
12	2.5.2 מין דקדוקי בשפה משפיע על דרך החשיבה שלנו
14	פרק 3: מתודולוגיה
14	3.1 השערה
15	3.2 שיטת עבודה - תיאור ותהליך המחקר
17	פרק 4: תוצאות
17	4.1 שיוך תכונות למגדר על פי סטריאוטיפיים מגדריים
18	4.2 ניתוח קורפוס
23	פרק 5: דיון
25	סיכום
26	נספחים
34	רשימת מקורות ביבליוגרפיים

תודות

העבודה הכתובה שלפניכם הינה תוצר גמור אשר נוצר בתהליך אינטנסיבי במהלך השנה האחרונה. בתהליך הארוך והמסור תרמו את חלקם אנשים רבים אשר בלי נוכחותם ותמיכתם לא היה ניתן להשלים את העבודה. ראשית ברצוני להודות למנחה שלי, אמיר אפרתי, על העזרה התמידית שהגיש לי בשנה האחרונה, על הפניות והזמינות המפליאה לכל שאלה ותהייה ועל הנכונות להפוך את העבודה הזאת לטובה ביותר שהיא יכולה להיות. במהלך כל העבודה, מבחירת הנושא ועד ההגשה הסופית תמך וכיוון אותי בדרך הטובה ביותר, תמיד בשמחה ורצון.

שנית, אני רוצה להודות לצוות תוכנית אידיאה על האפשרות לבצע את המחקר ועל התמיכה שסיפקו בדרך, אקדמית וחברתית. תודה מיוחדת למנהלים האקדמיים, ד"ר דקל שי-שחורי וד"ר אבינועם יובל-נאה, ולרכזת האקדמית, צופיה מאלב.

למשפחה שלי, על התמיכה וההקשבה וכל עזרה אחרת שניתנה לי במהלך כתיבת העבודה. לחברי המשתתפים בתוכנית על השיתוף, התמיכה והאיזון שנתנו לי.

פרק 1: מבוא

ישנם סוגים שונים של חלוקות לקטגוריות. חלוקה לקטגוריות פועלת לפי עיקרון בסיסי של שיוך קבוצתי על סמך מאפיין דומה שמגדיר את הקבוצה. לדוגמה, חלוקת המין הביולוגי. מין ביולוגי מתבסס על תכונות ביולוגיות של יצורים חיים ומחולק לשתי קטגוריות, זכר ביולוגי ונקבה ביולוגית. חלוקת המין הביולוגית הינה חשובה בחברה בה אנחנו חיים ומשפיעה גם על החלוקה המגדרית, אשר מבוססת על המין הביולוגי, אך היא רחבה יותר ומורכבת מפרמטרים שונים. החלוקה המגדרית לגבר אישה ועוד מכילה סטריאוטיפים רבים, ועל כן מפלגת ומקרבת בין הקטגוריות שהיא מכלילה בדרכים שונות.

הסטריאוטיפיים המגדריים התעצבו לאורך שנים רבות. המשמעות שהחברה נותנת לסטריאוטיפיים מגדריים נוכחת במובנים רבים וניתן לראות את השימוש במגדריות בהרבה מאוד אספקטים של חיינו. הסטריאוטיפיים המגדריים מחלקים תכונות ומשייכים אופני התנהגות ותפקידים בחברה לפי מגדר, דבר המשפיע על עיצוב האישיות, רגשות, פיתוח קריירה ואספקטים חברתיים נוספים (Holmes, 2007). לפי ההיגיון כי מגדר משפיע על החשיבה שלנו בהקשרים מרובים, ניתן לחשוב כי ישנה השפעה שלו גם על השפה שלנו ואיך אנחנו משתמשים בה.

בעברית כאשר מבקשים לתאר שם עצם כבעל תכונה מסוימת, משתמשים בשם תואר המתאים לתכונה. כלומר, התכונה "חוזקה" מובעת באמצעות שם התואר "חזק/חזקה". שמות תואר מופיעים בשתי צורות המין הדקדוקי והם אינם בעלי צורה קבועה אחת. כאשר אנחנו מחברים שמות תואר במשפט כדי לתאר שם עצם ספציפי, שם התואר יקבל את צורת המין הדקדוקי של שם העצם. לשפה העברית, כמו לכל שפה, ישנם חוקים דקדוקיים. אחד מהחוקים הללו מבהיר כי לכל שם עצם בשפה העברית ישנו שיוך למין דקדוקי. מין דקדוקי הוא מושג המחלק מילים בשפה לקטגוריות ובמקרה של השפה העברית, לקטגוריות זכר ונקבה¹. לדוגמה, המילה "חלון" מקבלת את המין הדקדוקי זכר, והמילה "דלת" מקבלת את המין הדקדוקי נקבה.

¹ לצורך ההבהרה, כאשר תהיה התייחסות למגדר במחקר זה יעשה שימוש בהגדרה "גברי/נשי" ואילו כאשר התוכן יתייחס למין דקדוקי או ביולוגי ההגדרה שתינתן תהיה "זכרי/נקבי".

כאשר בוחנים את הפעולה שיוצר השימוש במין הדקדוקי ואת הקטגוריות שהוא מחלק, אפשר לראות קווי דמיון רבים אל חלוקת המין הביולוגי של זכר ונקבה, וגם אל החלוקה המגדרית שלנו בחברה של גבר ואישה. עקב הדמיון בין התחומים הללו והחשיבות שלהם לתקשורת אנושית ולתדירות בה נעשה שימוש בנושאים האלו בחברה, יכולים להיווצר ערבוב והקבלה בין הנושאים הללו.

אחת ההנחות שמהן התחיל המחקר שלי היא ההנחה כי ישנו קשר מסוים בין הסטריאוטיפי המגדרי אשר נקבע על ידי החברה לתכונה המוצגת גם כשם תואר לבין השימוש של שם התואר בהטיה למין דקדוקי תואם. שמות תואר שנחשבים גבריים יופיעו יותר עם שמות עצם זכריים ושמות תואר שנחשבים נשיים יופיעו יותר עם שמות עצם נקביים. כלומר, שמות תואר אשר נחשבים לתארים הניתנים בדרך כלל למין הנקבי, אשר נקבע בשרירותיות, יחזרו ויופיעו בשמות עצם ממין דקדוקי נקבי - לדוגמה "מנורה אלגנטית", במידה והתכונה "אלגנטיות" באמת נוטה להיות מקושרת יותר לאנשים למגדר הנשי, יופיע יותר במילים עם מין דקדוקי נקבי כמו מנורה.

מטרתו של מחקר זה הינה לבחון האם יש קשר בין המין הדקדוקי של שמות תואר המוצמדים לשמות עצם, לבין תפיסת החברה את שם התואר כתכונה אשר מתקשרת למגדר מסוים באופן סטריאוטיפי. כלומר, במחקר זה אבקש לבדוק האם תכונות שמשייכות לפי סטריאוטיפים למגדר מסוים יימצאו לעיתים קרובות יותר מתארות שמות עצם שהמין הדקדוקי שלהם מקביל בהגדרתו לחלוקת המין הביולוגי. לצורך הדוגמה, המחקר יברר האם בהינתן שאנשים מעדיפים לשייך את התכונה "חוזקה" למגדר ספציפי, שם התואר "חזק/חזקה" יופיע לעיתים קרובות יותר כאשר הוא מתאר שם עצם מהמין הדקדוקי התואם למגדר הזה.

שלא כמו בשפה העברית, באנגלית לא נעשה שימוש נרחב במין הדקדוקי בשפה. חלוקת המין הדקדוקי פועלת כך ששמות עצם המתייחסים לזכר ביולוגי נחשבים כשם עצם ממין דקדוקי זכרי, שמות עצם המתייחסים לנקבה ביולוגית נחשבים כשם עצם ממין דקדוקי נקבי ושאר שמות העצם הם ניטרליים (Comrie, 1999). לשם כך ישנן לשונות הפנייה, She לנקבה, He לזכר ו-It לצורה הניטרלית. עם זאת, כמו בשפות רבות, גם באנגלית קיים מגדר חברתי, אשר מכיל סטריאוטיפיים שמכוונים את החברה לפי הנחות מגדריות של גבר ואישה (Hellinger, 2003). כאמור, בעברית שמות תואר ומין דקדוקי פועלים בצורה אחרת. שם התואר משתנה בהתאם

לשם העצם שאותו הוא מתאר, ולכן כדי לבחון בצורה טובה את השיוך המגדרי, נשתמש בשם התואר בצורת התכונה הכללית כאשר נבחן את ההשערה הזאת.

העבודה מחולקת לכמה חלקים. החלק הראשון מחולק לשלושה פרקים: מבוא, סקירת הספרות והמתודולוגיה. חלקה השני של העבודה, חלק התוצאות, כולל פרק אחד מרוכז אשר מציג את הנתונים שדרכם בחנתי את שאלת המחקר. החלק האחרון של העבודה, הפרק החמישי, כולל את הדיון אשר בו מוסברות התוצאות באופן מעמיק יותר ושם מוצגות המסקנות המפורטות, הנושאים שעלו לאורך העבודה ומחשבות שהתעוררו בעקבותיה. בסוף העבודה ניתן לראות את הנספחים, בהם מוצגות הטבלאות המנתחות בפירוט את הנתונים עליהם העבודה התבססה.

2.1 מין דקדוקי

מין דקדוקי הינו כלל דקדוקי בשפות אשר משייך עצמים שונים בשפה לקטגוריות. מספר הקטגוריות אליהן מתחלק המין הדקדוקי משתנה משפה לשפה וישנן שפות שבהן החלוקה אינה מתקיימת. ברוב השפות בהן החלוקה קיימת היא מסתמכת על חלוקת המין הביולוגי, לרוב עם עוד קטגוריות נוספות מעבר לחלוקה הבסיסית של זכר ונקבה (Corbett, 2013). בשפה העברית החלוקה קיימת לשתי קטגוריות, במידה המזכירה את החלוקה הביולוגית של המין וגם את החלוקה המגדרית אשר בני האדם יצרו.

בשפה העברית, מגדר מהווה חלק משמעותי בשפה (Tobin, 2003). השימוש במין הדקדוקי בשפה העברית בא לידי ביטוי בהרבה הקשרים כמו שמות עצם, פעלים ושמות תואר. לכל שם עצם בשפה ישנו שיוך למין דקדוקי ספציפי. המין הדקדוקי מייצר הפרדה בין שני סוגי קטגוריות: מין דקדוקי נקבי ומין דקדוקי זכרי. השיוך של שמות העצם למין הדקדוקי משפיע על המבנה המשפטי שבו מופיע שם העצם המדובר, מכיוון שכאשר שמות תואר מוצמדים לשמות עצם שונים, המין הדקדוקי של שמות העצם משפיע על התצורה שבה הם מוצגים, ולכן שם התואר צריך לעבור התאמה דקדוקית (מוציניק 2002).

ניתן לראות כי החלוקה של המין הדקדוקי במקרה של יצורים חיים היא פונקציונאלית, כלומר מתבססת על חלוקת המין הביולוגי של החיות עצמן. אך במילים שאינן מציינות יצורים בעלי מין ביולוגי, החלוקה יכולה להיראות שרירותית. הספק במשמעות החלוקה מתגבר כאשר משווים את חלוקת המין הדקדוקי בשפות שונות ומגלים כי בשפות שונות מילים אשר מבטאות את אותו אובייקט או קונספט משויכות לקטגוריה אחרת של מין דקדוקי (בן שחר 2015). על אף הטענה כי השיוך הראשוני של שמות עצם למין דקדוקי זכרי או נקבי נעשית באופן שרירותי, קיים ניסיון לבדיקת המוטיבציות וההיגיון בבסיס השיוך של שמות עצם ספציפיים מלכתחילה עם מין דקדוקי מסוים. חשוב לציין כי קיימים גם שמות עצם (יוצאי דופן בהגדרתם) אשר שיוך המין הדקדוקי שלהם יהיה כפול, זכרי ונקבי. כך לדוגמא, המילה "רוח", תהיה בעלת שיוך כפול וניתן יהיה להתייחס אליה כזכר או כנקבה, "רוח חזק" או "רוח חזקה" (Tobin, 2003).

אם כן, החלוקה של שמות עצם למין דקדוקי איננה שרירותית והיא נובעת משני עקרונות משמעותיים. העיקרון הראשון הוא העיקרון הסמנטי. העיקרון הסמנטי מסביר שיטת חלוקה הקשורה למשמעות המילה. שמות עצם מחולקים למין דקדוקי לפי המשמעות של המילה הספציפית, כלומר אם שם העצם נתפס כגברי, הוא ישויך למין דקדוקי זכרי, ולהפך. לפי העיקרון השני, העיקרון הפורמלי, שיטת החלוקה מתבצעת כך ששמות עצם נחלקים לפי הצורה שלהם, כך שלדוגמה בספרדית, מילים המסתיימות בסיומות מסוימות ישויכו למין דקדוקי אחד, ואילו מילים המסתיימות בסיומות אחרות ישויכו למין דקדוקי אחר. לפי השיטות האלה, החלוקה למין דקדוקי אינה מתבססת על תכונות מגדריות, אלא נבנית על תבניות אחרות המשייכות בצורה אחרת את שמות העצם למין דקדוקי (Comrie, 1999).

בעולם ישנן שפות רבות, השונות אחת מהשנייה בדרכים רבות וכל אחת מהן היא ייחודית לאנשים דוברי השפה. בין ההבדלים הקיימים בין השפות, ניתן לזהות גם הבדלים בדרכי השימוש במין הדקדוקי בשפות שונות. הבדל אחד בין מערכות המין הדקדוקי בשפות שונות הוא כמות הקטגוריות השונות המיוחסות למידע המגדרי בשפה (Sera et al, 2002). משמע, בשפות שונות תיתכן צורת שיוך שונה אשר משתמשת ברמות שונות של מין דקדוקי לחלקי דיבור. בשפה העברית המין הדקדוקי מופיע בכמה חלקים בשפה כמו בשמות עצם. במשפט, המין הדקדוקי של שם העצם משפיע על מבנה המשפט. כאשר נעשה שימוש בשם תואר, שם התואר יופיע בצורת המין הדקדוקי שלו אשר תואמת את המין הדקדוקי של שם העצם. המין הדקדוקי בעברית מופיע בעוד מקומות כמו לשונות פנייה ופעלים. שפות כאלה, אשר מכילות כמות רבה של מידע מגדרי בקטגוריות רבות בשפה, מתוארות כ"Gender Loaded", כלומר טעונות בשימוש של מין דקדוקי, מכיוון ששימוש סדיר בשפה דורש יחס רב אל המין הדקדוקי.

בשפה האנגלית לעומת זאת ניתן לראות כי המין הדקדוקי מהווה חלק פחות משמעותי בשפה ובא לידי ביטוי דרך מילים מילוניות ספציפיות אשר מכילות הפנייה מגדרית, כמו המילים Brother/Sister אשר מתייחסות למשמעות אחת המופנית לשני מגדרים שונים ובכך מתפצלת לשתי מילים נפרדות, ובנוסף נמצא המין הדקדוקי בלשון הפנייה - He/She/They (Sera et al, 2002). לשון הפנייה באנגלית, שלא כמו בעברית, לא משנה את שארית המבנה הדקדוקי של המשפט מבחינת מין דקדוקי, אלא משאירה אותו בצורה אחת היכולה להתפרש לכל מגדר אם תוחלף המילה המבטאת את לשון הפנייה. במילים אחרות, באנגלית שמות העצם אינם בעלי מין דקדוקי ולא גוררים אחריהם צורות נוספות בהתאמה דקדוקית. גם אצל יצורים חיים בעלי מין ביולוגי ברוב

המקרים לא תיווצר הבחנה לשונית המחלקת אותם למין דקדוקי כזה או אחר (בן שחר 2015). בנוסף, בשפה האנגלית ישנה הפרדה בין המונח "sex", אשר מתאר את הדבר שאנחנו בעברית מתייחסים אליו כ"מין ביולוגי", לבין המונח "Grammatical Gender" אשר מייצג את המונח האנגלי למושג "מין דקדוקי", ומשמש לשם תיחום מילים בשפה לפי קטגוריות המקבילות לקטגוריות מין. באנגלית קיימת הפרדה בין המושגים הללו והם מתייחסים לתחומים שונים לחלוטין (מוציניק 2002).

2.2 מגדר וסטריאוטיפיים מגדריים

המונח מגדר הוא מונח המתייחס להגדרה החברתית אשר מתבססת על חלוקת המין הביולוגי, אך מתייחסת יותר לאספקטים חברתיים ופנימיים ולא בהכרח מחלקת את היצורים החיים לפי המין הביולוגי שלהם. לפי ההגדרה הסוציולוגית, מגדר הינו קונספט מורכב אשר מובנה על ידי משתנים חברתיים שונים אשר מקבעים את האופן בו אנחנו מתייחסים להיבטים שונים בחברה.

בכדי לדון במורכבות שבמגדר, יש צורך לנפץ קודם את התפיסה הדטרמיניסטית המקובלת לגבי ההבדלים בין המינים. לפי תפיסה זו מגדר נקבע על פי שיוך ביולוגי נשי או גברי. ההתפתחות בתאוריות על מגדר נעה מהציר החומרי - גוף האדם, פיזיולוגיה ואנטומיה - אל אזורי המשמעות - הגדרה עצמית, חברתית ותרבותית. אלו מצטרפים אל ההגדרה המקורית ומרחיבים אותה (Holmes, 2007).

סטריאוטיפים מגדריים הם ההנחות שהחברה יוצרת לגבי שיוך של תכונות למגדרים השונים. לפי תפיסת הסטריאוטיפיים המגדריים, תכונות מסוימות שייכות יותר למגדר אחד מאשר למגדר השני. הסטריאוטיפיים המגדריים משפיעים על התפיסה העצמית שלנו ועל הדרך בה אנחנו מתנהלים בעולם, וכמו כן על האופן בו החברה מתבוננת על אנשים ומכתיבה את הנורמות בהתאם לשיוך המגדרי של כל אדם (Bosner, 2008). מגדר, על אף התבססותו על המין הביולוגי, עבר תהליך של התפתחות מבחינת התפיסה החברתית דרכה אנחנו מחלקים את האנשים בעולם לקטגוריות אשר משפיעות על ציפיות החברה מאיתנו. לחברה שבה אנחנו חיים כיום ישנם סטריאוטיפיים מובנים לפי מגדר, סטריאוטיפיים אשר הובנו במשך אלפי שנים. אומנם המודעות להכללות וסטריאוטיפיים קיימת ואפילו עוזרת לשנות ולרכך את הדרך של העולם להתייחס להגדרות אלה, אך היא אינה מבטלת את הקיום שלהן.

כפי שניתן להבין, מין ביולוגי, מין דקדוקי ומגדר הם שלושה תחומים נפרדים אשר דומים אחד לשני ברמת העיקרון שלהם, אך מופרדים בכל הנוגע לתפקידם בחברה. אם כך, למה למרות ההפרדה המדוברת קיים בלבול

בין הנושאים הללו ואנשים ממשיכים לקשר בין המין הדקדוקי, המין הביולוגי והמגדר וכיצד טשטוש הגבולות בין תחומים אילו משפיע על דרך ההתבטאות שלנו בשפה ועל תהליך החשיבה שלנו?

2.3 קשר בין מין דקדוקי ומגדר

כפי שכבר צוין, מין ביולוגי, מגדר ומין דקדוקי אף על פי שמתייחסים לחלוקה קטגורית, אינם תחום אחד. למרות זאת, בשימושים שונים בשפה, בעיקר במיפוי תכונות אנושיות, יש מוטיבציה סמנטית לשיוך מין דקדוקי למגדר. כלומר, בעת שיוך תכונות מסוימות למגדר או למין דקדוקי, תהיה התאמה בבחירה בשימוש שני התחומים (Imai et al, 2012).

הוכח בעבר כי בין המין הדקדוקי והתהליך הקוגניטיבי יש קשר. נמצא כי דוברי גרמנית רגישים לקונספט של הקישור הדקדוקי ויש להם נטייה להכליל את קטגוריות הדקדוק של זכריות ונקביות בעת הסקת מסקנות לגבי תכונות הקשורות למין הביולוגי של בעלי חיים (Imai et al, 2012). ממסקנה זאת ניתן להבין כי התהליך הקוגניטיבי של אדם הדובר שפה בעלת השפעת מין דקדוקי מקשר את התכונות הביולוגיות והדקדוקיות ומשווה ביניהם. באופן זה, שלושת הנושאים, על אף היותם משויכים לחלקים אחרים בדרך החיים שלנו, מעוצבים בצורה דומה המשרה אי וודאות בנוגע לגבולותיה ביחס לנושאים האחרים. מכיוון שהתחומים הללו גובלים זה בזה, טבעי להניח כי המוח האנושי מתבסס בצורה הגיונית על הדמיון ביניהם ויוצר קשרים שמבססים נושא אחד על נושא אחר, למרות ההפרדה התיאורטית הקיימת. במחקר נוסף ניתן לראות כי הוכח קיום הקשר בין תפיסת מגדר של חפץ לבין המין הדקדוקי שלו. הנבחנים במחקר התייחסו לשיוך למגדר של עצמים שונים לפי ידע מוקדם של תפיסת מגדר ומין דקדוקי. דוברי שפות עם השפעת מין דקדוקי רחבה התבססו בשיוך המגדרי שנתנו על המין הדקדוקי של אותו עצם (Sato, Athanasopoulos, 2018). ניתן להבין כי בני אדם אשר דוברים בשפות בעלות קטגוריות מין דקדוקי נוהגים ליצור קישור מסוים בין המין הדקדוקי המשויך למילה לבין השיוך המגדרי שאנחנו מייצרים כחברה.

2.4) השפעת המגדר והמין הדקדוקי על השפה

השפה משפיעה על דרך החשיבה שלנו, מכיוון שכל שפה בנויה באופן שונה ומבליטה חלקי דיבור שונים. לדוגמא, אם נתון המשפט "האופה אפה לחם", דוברי השפה העברית יבינו קודם כל כי מדובר באופה זכר, בעוד שבשפה האנגלית, במידה ולא נכתב במפורש מינו של האופה, פרט זה יישאר ניטרלי ולכן מיקוד תשומת הלב במשפט תלך לפעולה שעשה האופה ולא לציון המגדר של הנושא. מכיוון שפרט זה מושפע מהמין הדקדוקי שפועל בשפה, יש לו השפעה על הדרך בה דוברי שפות שונות חווים מין דקדוקי ועל אופן תפיסת המגדר החברתי.

לכל שפה יש שימוש שונה במין דקדוקי וגם במקומות מסוימים, שיוכים שונים של מילים בעלות אותה משמעות למין דקדוקי שונה משפות אחרות. בשפה העברית המין הדקדוקי מופיע בכמות רבה אשר משפיעה על השפה המדוברת והכתובה, לכל שמות העצם בשפה יש מין דקדוקי שמשייך אותם לקטגוריות זכר/נקבה וגם שמות תואר, פעלים, לשונות פנייה, מילות יחס ועוד חלקי דיבור מושפעים מהמין הדקדוקי של שם העצם ומוטים בהתאם אליו (Tobin, 2003).

השיוך למין דקדוקי אינו שרירותי באופן מוחלט ויש לו נטייה מסוימת להיקבע על סמך מאפיינים שונים של האובייקט כמו תכונותיו החיצוניות (Boroditsky, Philips & Schmidt, 2003). הדרך בה אנחנו מפרשים את האופן שבו אובייקטים נתפסים חזותית מתקשר לתהליך השיוך למין דקדוקי שקיים בשפות שונות. עצם הראיה של האובייקט מפעיל אצל אנשים קישור למין הדקדוקי אליו הוא משויך, דבר המעיד על חשיבות המין הדקדוקי לתהליך המחשבה שלנו ולפעילות הקוגניטיבית (Sato, Athanasopoulos, 2018). במידה ומין דקדוקי אכן משפיע על צורת ההסתכלות שלנו על חפץ ועל הדרך בה אנחנו משייכים אותו לקטגוריות כנראה שלמין דקדוקי יש השפעה על החשיבה שלנו ועל תפיסת העולם בדרך מסוימת.

2.5.1) השפעת השפה על החשיבה

השפה בה אנחנו משתמשים כדי להתנהל ולתפקד בעולם, בתקשורת חיצונית מול החברה וגם בתקשורת הפנימית שלנו עם עצמנו, משפיעה על החשיבה שלנו ועל דרך ההסתכלות שלנו על העולם (Sera et al, 2002).

בעולם ישנו מגוון רחב של שפות, כל אחת בנויה בצורתה שלה ומאופיינת במרכיבים שונים ברמת חשיבות משתנה. שפות שונות מורכבות בדרכים אחרות אשר יכולות להבליט יחס לאספקט מסוים של המשפט, אשר בשפה אחרת ישים דגש שונה לגמרי. כל שפה מתאפיינת בדגשים אחרים אשר משפיעים על החלקים החשובים במשפט, וכדי לדבר ולהבין שפה מסוימת באופן נכון נדרשת תפיסה מסוימת של העולם אשר יכולה להשתנות משפה לשפה (Boroditsky, Philips & Schmidt, 2003; Sapir, 1921; Slobin, 1996).

מכיוון שניתן לראות שישנם הבדלים בין דרכי החשיבה של אנשים מרחבי העולם הדוברים בשפות שונות, ניתן להניח כי לשפה יש השפעה מסוימת על הדרך בה אנחנו חווים את העולם. דבר זה אינו אומר כי דוברי שפות שונות רואים דברים מסוימים בהקשרים שונים לחלוטין, אלא שהדרך בה אנחנו מתייחסים אל דברים מסוימים מושפעת מהצורה בה השפה שלנו עושה שימוש בחלקי משפט שונים ביחס לשפות אחרות. הבדל שאפשר להבחין בו בין שפות הוא השיוך הדקדוקי של חפצים למין דקדוקי וההשפעה של שיוך זה על תפיסת המגדר של דוברי השפה. ישנן שפות בהן ישנו שימוש רחב יותר במין דקדוקי, כמו בעברית אשר בה ניתן לראות שיוך מין דקדוקי לכל שם עצם, לשונות פנייה וסיומות של מילים (מוציניק 2002). בשפות אחרות ישנן כמויות משתנות של שימוש במין דקדוקי וגם סוג החלוקה משתנה ברמת סוגי הקטגוריות (Corbett, 2013).

2.5.2 מין דקדוקי בשפה משפיע על דרך החשיבה שלנו

מגדר ומין הינם אחד התחומים אשר משפיעים על השפה ומשנים את אופייה הדקדוקי ובכך מבדילים אותה משפות אחרות ומייחדים את צורתה. כפי שניתן להבין עד כה, בכל שפה ישנם שינויים אשר משפיעים על הדרך בה דוברי אותה שפה מתייחסים לסובב אותם ולגישת התפיסה שלהם של העולם. בין הדברים שמשתנים משפה לשפה, ניתן לראות כי חוקי הדקדוק המשתנים יכולים להדגיש חלקים שונים במשפט.

מחקרים שונים מראים על סוג חלקי של קשר בין מין דקדוקי לקטגוריזציה (Sera et al, 2002). ניתן לראות לדוגמה כי בשפה העברית אשר בה יש מערכת מורכבת של מין דקדוקי, ילדים צעירים הצליחו לשייך את עצמם למגדר שלהם במידה רבה יותר מאשר בשפה האנגלית, בה אין את אותה רמה של השפעת המין הדקדוקי על מהלך השפה (Sera et al, 2002: Guira, Beit-Halachemi, Fried & Yoder, 1983). ממצא זה יכול להעיד על קשר בין מין דקדוקי לתהליך המחשבה שלנו, ובעיקר לתהליך השיוך שאנחנו עושים למגדר.

למרות זאת, ניתן לראות גם עדות לשפות בהן הקשר בין המין הדקדוקי בשפה מתבטא בתהליך המחשבה שלנו הוא חלש יותר. במחקר נוסף הוסק כי המין הדקדוקי היווה השפעה בשפות מסוימות, וכי שפות אחרות לא הראו כי נוצרה השפעה כזאת (Sera et al, 2002: Clarke et al, 1981).

המין הדקדוקי הוא פרמטר אשר משתנה משפה לשפה ולא שומר תמיד על אותו סוג חלוקה או על ההשפעה שלו על אותם תחומים בשפה, ולכן אפשר להסיק כי כמות המין הדקדוקי בשפה ותדירות השימוש בו יכולים להשפיע על האופן בו אנחנו מקשרים את השפה בה אנחנו משתמשים ואת המגדר. מכיוון שהוכח כי השפה שבה אנחנו מדברים משפיעה על הצורה בה אנחנו מבינים משמעויות שונות, וגם כי במין הדקדוקי יש שינויים משפה לשפה, הרי ניתן להניח כי למין הדקדוקי בשפה יש השפעה על תפיסת המגדר החברתי שלנו.

3.1 השערה

השערות הראשוניות של מחקר זה הינה כי קיים קשר בין השימוש במין הדקדוקי בשמות תואר בשפה העברית לבין השייך המגדרי-סטריאוטיפי של אותן שמות תואר כתכונות בחברה שלנו. השערה זאת מתבססת על ההנחה כי השפה בה אנחנו מדברים וחושבים משפיעה על אופן החשיבה שלנו, בייחוד בייחוס המגדרי של עצמים ורעיונות. לפי מחקרים קודמים ניתן להוכיח כי אכן קיימת השפעה של השפה, ובפרט של המגדר בשפה, על האופן בו אנחנו חושבים ומתנהלים בעולם, ושבתורה מידה קיימת גם השפעה של החשיבה על השפה (Sera et al, 2002; Sato & Athanasopoulos, 2018).

לאחר ביסוס ההנחה שלשפה ישנה השפעה עלינו, ניתן להציג את ההנחה השנייה, בה מתמקד מחקר זה. הנחה זאת טוענת כי השייך המגדרי-סטריאוטיפי אשר ניתן לתכונות אינו שרירותי וכי ישנו הסבר הגיוני מאחורי ההבניה החברתית לפיה תכונות ספציפיות משתייכות למגדר כזה או אחר. השערת המחקר מציעה כי קיים קשר בין שייך מגדרי סטריאוטיפי לבין שימוש במין דקדוקי. בפירוט, כאשר יהיה שייך סטריאוטיפי של תכונה מסוימת למגדר, כך יהיה שימוש נרחב יותר של שם התואר של התכונה בהצמדה למין דקדוקי תואם לקטגורית המגדר. עצם השייך של אותו שם תואר למגדר מסוים ישפיע על היקף השימוש שלו בשפה כמין דקדוקי זכרי או נקבי בהתאמה.

מטרתו של מחקר זה היא לבחון באיזו מידה שמות תואר שונים יוצמדו למין דקדוקי זכרי או נקבי בהתאם לשייך המגדרי של שמות התואר. לפי ההשערה הראשונית הקשר בין השייך המגדרי שאנחנו כחברה נותנים לתכונה מסוימת ישפיע על הדרך שבה אנשים חושבים על המילה, ולכן בשיחה אנשים יבחרו להשתמש בשם תואר שמתאים לתכונה באופן בלתי מודע כשם תואר לשמות עצם בעלי מין דקדוקי אשר תואם למגדר של התכונה. למרות הנחה ספציפית זאת קיימת גם היתכנות כי הקשר לא יהיה כי המגדר משפיע על המין הדקדוקי אלא להפך. מכיוון שטיב הקשר בין שתי הפעולות אינו ברור לחלוטין, נוצר מעגל של ההשפעה בין הפעולות בצורה שאי אפשר להבין ממנה מה הוא הגורם המשפיע ומה הוא הגורם המושפע. במחקר זה אין התייחסות לקשר הנגדי, והנושא הנבדק הוא ההשפעה של המגדר על השימוש במין דקדוקי ולא קיום הקשר באופן כללי.

נקודת המוצא של העבודה הייתה המאמר "The Definition of Sex Stereotypes via the Adjective Check List" (Bennett & Williams, 1975) מכיוון שבמחקר שהתבצע שם נחקרו באופן דומה תכונות בשפה האנגלית (שהן גם שמות תואר) כאשר האנשים אשר התבקשו להשתתף במחקר שייכו כל תכונה אל המגדר אשר הם חשבו שהיא משתייכת אליו יותר מבחינה סטריאוטיפית. מאגר הנתונים שממנו נלקחו התכונות אשר בהן נעשה שימוש במחקר הוא "The Adjective Check List (ACL)" (Gough & Heilbrun, 1965), מאגר המכיל 300 שמות תואר (Adjectives) שדרכן אפשר לתאר התנהגויות. מכיוון שבאנגלית אין הטיה של שם התואר ביחס למילה שלה הוא מוצמד, בזמן תרגום המאמר הוחלט לתרגם את המילים לצורת התכונה שלהם, ללא כל הטיה או שיוך של מין דקדוקי. כך לדוגמה שם התואר "כועס/כועסת" יהפוך לתכונה הכללית "כעס".

בשלב הראשון של המחקר תורגמו תוצאות המחקר אשר חקר את השיוך המגדרי שאנשים נותנים לפי סטריאוטיפיים מגדריים לשמות תואר שהם גם תכונות, תוצאות המאמר ורשימת שמות התואר אשר קיבלו את הדירוג הכי גבוה לאחת משתי הקטגוריות, שמות תואר השייכים למגדר הנשי ושמות תואר השייכים למגדר הגברי. לאחר שהרשימה תורגמה במלואה, הורכבה רשימה חדשה בעלת עשרת שמות התואר שדורגו כהכי נשיים ועשרת שמות התואר שדורגו הכי גבריים. בו זמנית, נעשה שימוש ב-"קורפוס העברית" (מרמורשטיין ועמיתים, 2022) ואותרו כל השימושים של שמות תואר בקורפוס והמין הדקדוקי שהוצמד אליהם. כמות הפעמים שנעשה שימוש בכל שם תואר במין דקדוקי מסוים סוכמו בשתי טבלאות, אחת המציגה את המין הדקדוקי הנשי והשני את הזכרי. לאחר מכן הוצלבו הנתונים עם רשימת התכונות הכי מגדריות. הנתונים הוצלבו ביחס לרשימה מתורגמת של שמות תואר אשר שויכו למגדר גברי או נשי לפי מחקר שנעשה בארצות הברית (Bennett & Williams, 1975).

לפי ההשערה בתחילת המחקר, הנתונים של היקף השימוש בשם תואר ספציפי בשיוך למין דקדוקי ספציפי יהיו תואמים לשיוך המגדרי של התכונה המתאימה. לפי היגיון זה, אם התכונה "צהיבות" (באנגלית: yellowness) הייתה משויכת על פי הנבדקים למגדר הנשי, יהיה ניתן לראות שהשימוש בשם התואר "צהובה" יהיה נפוץ יותר מאשר בהטיה הזכרית שלו, "צהוב". הקשר הזה נבחן בעזרת ניתוח הנתונים מרשימת תכונות ממוגדרות ורשימה של שמות תואר אשר בהם נעשה שימוש בשיחה לפי מין דקדוקי ספציפי.

בתחילת תהליך המחקר הוחלט כי ניתן להחליט מהי תכונה בעלת שיוך מגדרי לפי מחקר קודם שנעשה בתחום בשפה האנגלית. ממחקר זה נלקחה רשימת התכונות בעלות השיוך הגבוה ביותר למגדר נשי או גברי לפי שיוך שנעשה גם אצל גברים וגם אצל נשים. את שמות התואר הנגזרים מתוך תכונות אלו הייתה כוונה להצליב עם שמות התואר בקורפוס בו נעשה שימוש במחקר. בכדי להצליב נכונה את שני המקורות, נותח הקורפוס "קורפוס העברית" אשר מכיל מאגר שיחות מדוברות ושייך לאוניברסיטה העברית. מתוך שיחות נבחרות מהקורפוס הוצאו שמות התואר בהם נעשה שימוש וההטיה אשר קיבלו במסגרת השיחה. ההנחה שלפיה נבחרה שיטת עבודה זאת היא שבשיחות היום-יומיות אשר תועדו לקורפוס יהיה שימוש נרחב בשמות תואר ולכן כמות הפעמים שבהן שם תואר אחד ישמש לתיאור שם עצם ממין דקדוקי אחד יכול להצביע על הדרך בה אנחנו מקשרים את המין הדקדוקי והמגדר בחברה. לאחר ניסיון הצלבה עם רשימת שמות התואר אשר ניתנו במאמר שהזכרתי, ניתן היה לראות חוסר התאמה בין שמות התואר שהוזכרו ברשימה לבין שמות התואר אשר נעשה בהם שימוש בשפה היום-יומית.

4.1 שיוך תכונות למגדר על פי סטריאוטיפיים מגדריים

חלק גדול ממחקר זה התבסס על תוצאות מחקר " The Definition of Sex Stereotypes via the Adjective " Check List" (Bennett & Williams, 1975). במחקר התבקשו נשים וגברים לשייך רשימת תכונות למגדר המתאים להם מבחינה סטריאוטיפית, כלומר, למגדר שאליו התכונה מתקשרת בצורה טובה יותר. תוצאות המחקר הניבו שתי טבלאות אשר בהן ניתן לראות את רשימת המילים אשר שויכו על ידי הנבחנים לשתי קטגוריות. בטבלה אחת הוצגו המילים שהשיוך הכי נפוץ שלהם היה אל המגדר הגברי, ואילו הטבלה האחרת הציגה את המילים אשר מרבית הנבחנים שייכו למגדר הנשי. בשתי הטבלאות ניתן לזהות את העמודות "אחוז הנבחנים הגברים" ו-"אחוז הנבחנות הנשים". עמודות אילו מראות את אחוז הנבחנים מכל מגדר אשר שייכו את המילה המדוברת אל המגדר שעליו נבנתה הטבלה.

בטבלאות המקוריות במחקר באנגלית, מוצגות התכונות בצורת שם התואר שלהן מכיוון שבאנגלית אין הבדל דקדוקי בין שם התואר המוצמד למין דקדוקי זכרי ובין שם התואר המוצמד למין דקדוקי נקבי. מכיוון שמחקר זה עסק בשפה העברית, אשר בה לשם התואר יש תמיד שיוך למין דקדוקי, בתרגום הטבלה שנעשה שונתה צורת המילים מהדרך בהן הן מוצגות כשם תואר בעל שיוך מסוים לתכונה אשר לא נושאת את הנטל של המין הדקדוקי ונשארת ניטרלית. הנתונים אשר שימשו במחקר הנוכחי מתוך הטבלאות המתורגמות היו התכונות אשר מינימום הנבחנים מכל מין אשר שייך אותן למגדר המתאים לפי הטבלה הינו 90%.

טבלה מספר 1: תכונות הנחשבות כמתאימות למגדר מסוים ביותר מ-90% על ידי שני המינים

טבלה מספר 1: תכונות הנחשבות גבריות ביותר מ-90% מצד שני המינים	טבלה מספר 2: תכונות הנחשבות נשיות ביותר מ-90% מצד שני המינים
גבריות	רגשנות
כפיות (כופה)	נשיות
קשיחות	הבעת חיבה
הרפתקנות	נדנדנות

אגרסיביות	סנטימנטליות
חוזקה	קפדנות
גסות	פלרטטנות
נאות (נאה)	
נוקשות	

טבלה מספר 1 מציגה את תוצאות המחקר אשר עליו התבסס המחקר הנוכחי בצמצום. רק המילים אשר השיוך המגדרי שלהם היה מוחלט כמעט פה אחד, גם בקבוצת הנבחנים הגברים וגם בקבוצת הנבחנות הנשים, שימשו כרלוונטיות למחקר זה. המילים אשר עברו את 90% ההתאמה נבחרו לשמש במחקר הזה כמילים בעלות שיוך מגדרי סטריאוטיפי למגדר מסוים.

(4.2) ניתוח קורפוס

טבלה מספר 2: שמות התואר מהקורפוס והיקף שיוכם למין דקדוקי נקבי

שמות תואר	מין דקדוקי	מספר פעמים שנעשה שימוש
טובה	נקבה	2
גדולה	נקבה	2
יפה	נקבה	1
ריקה	נקבה	1
מוארת	נקבה	1
סבבה	נקבה	1
מעולה	נקבה	1
גמישה	נקבה	1
צייל (רגועה)	נקבה	1
ירוקה	נקבה	1

1	נקבה	גסה
1	נקבה	לחוצה
1	נקבה	טהורה
1	נקבה	אפלה
1	נקבה	קשה
1	נקבה	קלאסית
1	נקבה	גרועה
1	נקבה	איומה
1	נקבה	מעניינת
1	נקבה (רביס)	טובות

טבלה מספר 3: שמות התואר מהקורפוס וכמות שיוכם למין דקדוקי זכרי

מספר פעמים שנעשה שימוש	מין דקדוקי	שמות תואר
6	זכר	טוב
4	זכר	מטורף
4	זכר	מגניב
4	זכר	מוזר
4	זכר	נחמד
4	זכר	יפה
4	זכר	מעניין
3	זכר	נעים
3	זכר	מעולה
2	זכר	מושלם
2	זכר	חדש

2	זכר	מהמם
2	זכר	משעשע
2	זכר	חשוב
2	זכר	רגיל
2	זכר	מבוגר
2	זכר	חזק
2	זכר	מסובך
2	זכר	כיף
2	זכר	מדהים
1	זכר	קר
1	זכר	סדוק
1	זכר	זוועה
1	זכר	קטן
1	זכר	מרשים
1	זכר	רחוק
1	זכר	שמח
1	זכר	תקוע
1	זכר	מקוצר
1	זכר	מצחיק
1	זכר	צבעוני
1	זכר	צעקני
1	זכר	פשוט
1	זכר	מדויק
1	זכר	מתסכל
1	זכר	קטלני
1	זכר	מאושר

1	זכר	יצירתי
1	זכר	בעייתי
1	זכר	פנוי
1	זכר	שייך
1	זכר	אמיתי
1	זכר	נקי
1	זכר	מושכל
1	זכר	תמים
1	זכר	בוגר
1	זכר	קשה
1	זכר	גרוע
1	זכר	נוקשה
1	זכר	זורח
1	זכר	כואב
1	זכר	עיוור
1	זכר	מוכר
1	זכר	הגיוני
1	זכר	רחב
1	זכר	שומני
1	זכר	ענק
1	זכר	שונה
1	זכר	קסום
1	זכר	בריא
1	זכר רבים	קצרים
1	זכר רבים	מופצצים

טבלאות אילו הינן סיכום של החלק אשר נחקר מתוך קורפוס העברית של האוניברסיטה העברית בירושלים אשר מכיל מספר רחב של שיחות מוקלטות ומתומללות.² מתוך קורפוס המכיל 30 שיחות נותחו 12 שיחות. שתי הטבלאות מסכמות את כל הטבלאות אשר הכילו ניתוח של כל שיחה שנחקרה. בטבלאות המקורית ניתן היה לראות ניתוח של כל שיחה בנפרד ואת הנתונים שנלקחו ממנה לגבי השימוש בשמות התואר. בכל טבלה סומן כל שם תואר בו נעשה שימוש באותה שיחה והטייתו לפי המין הדקדוקי של שם העצם שתיאר. במסגרת המחקר תורגמו שתיים עשר שיחות, שלאחר מכן סוכם לכדי שתי טבלאות המציגות את כמות הפעמים הכוללת שבה נעשה שימוש בכל שם תואר. בטבלאות ניתן לראות את שם התואר בצורה בו הוא בוטא בשיחה, את השיוך שבוצע לו למין דקדוקי בהתאם להקשר המשפטי שלו ואת כמות הפעמים שאותה מילה הופיעה בצורה הזאת בקורפוס הכולל. ניתן לראות כי ישנן מספר מילים אשר הופיעו בשתי צורות המין הדקדוקי, וכי יש הבדל בכמות הפעמים שאותה התכונה בוטאה בכדי לתאר דבר מה בעל מין דקדוקי מסוים מול כמות הפעמים שקרה אותו דבר בהטיה למין הדקדוקי השני.

המחקר לא הצליח להוכיח קשר בין תכונות שהחברה מקשרת אל מגדר באופן סטריאוטיפי לבין היקף השימוש של שם התואר הנגזר מאותן תכונות בשיוך למין דקדוקי החופף להבחנה המגדרית. הסיבה העיקרית שלא הוכח דבר זה במחקר הינה מכיוון שאוסף התכונות הקיים (התכונות אשר שויכו באופן מגדרי) לא כלל תכונות אשר משמשות באופן סדיר בשיחות מדוברות ויכולות להיצמד לשמות עצם שונים בהקשרים נרחבים. תכונות אשר שויכו למגדרים ספציפיים בהתאמה גבוהה כמו "אגרסיביות" ו "תלותיות" הינן תכונות אשר ניתן לראות את שימושן בשפה כיותר ספציפית ולכן יותר מתאים למגדר מסוים, ומכיוון שבקורפוס שמתמקד בשיחות בשפה מדוברת בין אנשים ימצאו יותר שמות תואר כלליים כמו "יפה" ו "טוב", לא הייתה התאמה מספקת בין הנתונים ולכן לא היה ניתן להפיק תוצאות הנוגעות בנושא המחקר בצורה היכולה לקבוע קשר שקיים או לא קיים בין ההצמדה של שמות תואר למין דקדוקי התואם את השיוך החברתי למגדר של התכונה שמתאימה לשם התואר.

² את הטבלאות המקוריות ניתן לראות בסוף העבודה, בפרק הנספחים.

פרק 5: דיון

השאלה אשר הובילה את העבודה הנוכחית התמקדה במין הדקדוקי אשר מוצמד אל שם התואר בהתאם לשיוכו המגדרי. מטרתו של מחקר זה היא להבין האם תתקיים חפיפה בין המין הדקדוקי אליו מוצמד שם התואר ברמה רבה יותר אל השיוך המגדרי שהחברה מבנה ביחס לתכונה של אותו שם תואר. ההשערה הייתה כי יתקיים קשר מסוים בין תחומים אלו, ובכדי לאושש את ההנחה הזאת, במהלך המחקר הוצלבו נתונים של קורפוס העברית (מרמורשטיין ועמיתים, 2022) ותרגום רשימת תכונות אשר קושרו למגדר מסוים (Bennett & Williams, 1975). מהקורפוס נותחו מספר מסוים של שיחות אשר מתוך כל אחת מהן הוצאו כל שמות התואר שנמצאו. שמות התואר חולקו לטבלאות לפי המינים הדקדוקי שהופיעו בו וכמות הפעמים שנכחו בשיחות עם אותו שיוך מין דקדוקי. מרשימת התכונות המקושרות למגדר צוינו התכונות בעלות אחוז השיוך הגבוה יותר מצד שני המינים, ובמחקר זה ההתייחסות המשמעותית ביותר הייתה לתכונות שאחוז השיוך שלהם משני המינים עלה על 90%. הנתונים הוצלבו בניסיון למצוא חפיפה מסוימת.

המחקר לא הצליח להראות קשר בין התכונות לבין כמות השימוש של שם התואר הנגזר מאותן תכונות בשיוך למין דקדוקי. לא נמצאה חפיפה בין שני המשתנים הללו מכיוון שמאגר התכונות אשר שויכו באופן כמעט מוחלט למגדר מסוים הן תכונות אשר לא נעשה בהם שימוש בשיחות היום יומיות שמהן הוצאו הנתונים. הסיבה ככל הנראה לתוצאות אלו הינה כי השימוש בתכונות אשר הוגדרו באופן כמעט מוחלט כמתאימות למגדר מסוים הוא שימוש שמתקשר יותר לתיאור אנושי מאשר לתיאור של מגוון רחב של אספקטים בעולם. לדוגמה התכונה "פלרטטנות" הינה תכונה שתשמש אנשים לתיאור אדם (לפי השיוך שנעשה, לתיאור אישה) יותר מאשר אובייקט דומם או קונספט. לעומת זאת, בשיחות היום יומיות נעשה שימוש רחב יותר בשמות תואר שמכילים פחות משמעות מגדרית, כמו "טוב" או "יפה", מילים שניתן לתאר איתם גם יצורים חיים וגם אובייקטים. תכונות אילו לא קיבלו שיוך חד משמעי למגדר ולכן לא היה ניתן להבין דרכם האם קיים קשר בין הנושאים או לא.

מכיוון שההשפעה שיש לשפה על החשיבה היא עובדה אשר הוכיחו מספר חוקרים בעבר ומכיוון שעל השפה יש השפעה של מין דקדוקי ומגדר, הגיוני מאוד שלמגדר בשפה יש תפקיד משמעותי על אופן החשיבה שלנו. מחקר זה לא הוכיח שקשר זה לא קיים, אך גם לא העלה הוכחות לקיומו הודאי.

בכדי לקבל תוצאות יותר חד משמעיות, מחקר בנושא זה צריך להיות רחב יותר ולכסות שטח נרחב יותר של מיפוי מגדרי של תכונות, בעיקר של תכונות המשמשות באופן סדיר בשפה המדוברת. מחקר זה התבסס על שיוך מגדרי הנעשה באנגלית, אך מפאת השינוי התפיסתי של דוברי האנגלית והעברית, אולי שימוש בדוברי עברית לפעולת השיוך היה יכול ללמד דברים מדויקים יותר על הנושא. מכיוון שלא נראתה חפיפה בין התכונות ושמות התואר, לא היה ניתן להגיע להצלבת הנתונים ברמה שתאושש או תבטל את ההשערה. בנוסף, בכדי לקיים מחקר אשר יגיע לתוצאות מובהקות, יהיה עדיף להשתמש בנתונים אשר נלקחו מהקורפוס לבניית מאגר שממנו ישייכו מגדרית את המילים. כך יוכל המחקר להבטיח תוצאות מדויקות יותר לשאלת המחקר.

עבודה זאת העלתה עוד נקודות מעניינות בנוגע לנושאים נוספים שלא היו בהכרח משמעותיים לנושא המחקר. בעת ניתוח הקורפוס ניתן היה לראות כי שמות עצם זכריים הופיעו בצורה חד משמעית בכמות רבה יותר מאשר שמות עצם נקביים. השימוש של צורת המין הדקדוקי הזכרי במידה גדולה יותר משמעותית מראה כי הוא יכול לשמש גם כצורה הניטרלית בשפה, בה אנשים משתמשים בלי לחשוב יותר מדי על מין ומגדר. מכיוון שאין בעברית צורה ניטרלית של מין דקדוקי ויש רק צורת זכר ונקבה, לרוב יעשה שימוש בצורת זכר גם בשביל חלקים בשפה שכביכול אמורים להיות ניטרליים.

סיכום

בשפה יש חלוקה דקדוקית בשם מין דקדוקי, אשר מחלקת חלקים בשפה לקטגוריות דקדוקיות. בשפה העברית המין הדקדוקי מתבטא בעיקר בשמות עצם ולשונות פנייה. כל שם עצם בשפה משויך לקטגוריית מין דקדוקי ספציפית. בעברית המין הדקדוקי מתחלק לשתי קטגוריות, זכר דקדוקי ונקבה דקדוקית. לחלוקת המין הדקדוקי יש עקרון דומה כמו לחלוקה המגדרית ולחלוקת המין הביולוגי, ושלושת הנושאים מחלקים את הקטגוריות שלהם בצורה דומה. במין ביולוגי מחולקים היצורים החיים לזכר ביולוגי ונקבה ביולוגית ובמגדר מחולקות הקטגוריות לשתי קטגוריות מרכזיות, גבר ואישה (במגדר קיימות עוד קטגוריות כמו קטגוריה ניטרלית). מכיוון שהחלוקה של שלושת הנושאים הללו היא דומה, קיימת אי וודאות סביב הנושא וגבולותיו בהקשר לנושאים האחרים, כך שנוצר קישור בין מגדר ומין דקדוקי.

מחקר זה התבונן בטיב הקשר בין שני נושאים אילו דרך מיקוד בשימוש בשמות תואר. שמות תואר הינן מילים דרכם ניתן לתאר תכונה מסוימת של אובייקט, יצור חי או קונספט. בשימוש של שמות תואר בשפה ניתן לראות כי שמות תואר יכולים לקבל שתי צורות דקדוקיות, אחת זכרית ואחת נקבית, בהתאם לשם העצם שאותן הן מתארות. תכונה היא הצורה הניטרלית של שם התואר והיא מתארת באופן כללי את הדבר אותו ניתן לתאר. לדוגמה "חוזקה" היא צורת התכונה של שם התואר "חזק/חזקה". מכיוון שאנחנו חיים בחברה בעלת חלוקה מינית ומגדרית, קיימים סטריאוטיפיים מגדריים המשכיכים תכונות מסוימות למגדר ספציפי.

דרך המחקר לא צלחה בהוכחת ההשערה מכיוון שלא היה ניתן להצליב ברמה מספקת את הנתונים מהקורפוס לעומת הנתונים מטבלת התכונות המגדריות. שמות העצם אשר נקבעו כבעלות שיוך מגדרי גבוה לא חזרו פעמים רבות בשיחות יום יומיות, בהן שמות התואר לא היו בעלות שיוך חד משמעי למגדר ספציפי. לסיכום ניתן לומר כי העבודה לא הצליחה להצביע על קשר בין התכונות לבין כמות השימוש של שם התואר הנגזר מאותן תכונות בשיוך למין דקדוקי, אך גם לא קבעה בוודאות כי לא קיים קשר בין משתנים אלו.

נספחים

ניתוח קורפוס מלא

שיחה 1: קמטים בשפתיים HCSH001

שם תואר	שיוך של המין הדקדוקי
נעים	זכר
קר	זכר
סדוק	זכר
זוועה	זכר
קטן	זכר
טובות	נקבה (רבים)
שומני	זכר

שיחה 2: הדירה החדשה HSCH002

שם תואר	שיוך של המין הדקדוקי
יפה	נקבה
ריקה	נקבה
גדולה	נקבה
ענק	זכר
מוארת	נקבה
מושלים	זכר
חדש	זכר
סבבה	נקבה
מעולה	נקבה
מבוגר	זכר
שונה	זכר

גמישה	נקבה
צייל (רגועה)	נקבה
ירוקה	נקבה
כיף	זכר
מדהים	זכר (אין קונטקסט)
בריא	זכר

שיחה 3 : HCSH003 וורקראפט

שם תואר	מין דקדוקי
מסובך	זכר
גסה	נקבה
קסום	זכר

שיחה 4 : HCSH004 מי נביא

שם תואר	מין דקדוקי
חזק	זכר
טובה	נקבה
עיוור	זכר
טוב	זכר
מעולה	זכר
מוכר	זכר
הגיוני	זכר

שיחה 5 : HCS005 ללכת עם הגולגולת

שם תואר	מין דקדוקי
רחב	זכר

יופי	כללי
טובים	זכר רבים
מבוגר	זכר
נוקשה	זכר
זורח	זכר
מדהים	זכר
רגיל	זכר
נעים	זכר
חזק	זכר
כואב	זכר
לחוצה	נקבה
קצרים	זכר רבים

שיחה 6: HCS006 אנגוס חוטיני

שם תואר	מין דקדוקי
טוב	זכר
גרוע	זכר
טהורה	נקבה
מושכל	זכר
תמים	זכר
בוגר	זכר
נחמד	זכר
חדש	זכר
כיף	זכר
יפה	זכר
אפלה	נקבה

קשה	נקבה
מופצצים	זכר רבים
קשה	זכר
קלאסית	נקבה
יצירתי	זכר
בעייתי	זכר
פנוי	זכר
חשוב	זכר

שיחה 7: HCS007 שיעורי בית בפרוזדוריה

שם תואר	מין דקדוקי
מעניין	זכר
שייך	זכר
אמיתי	זכר
נקי	זכר
מוזר	זכר
גרועה	נקבה
איומה	נקבה
טוב	זכר

שיחה 8: HCSH008 המנהל בזום

שם תואר	מין דקדוקי
מגניב	זכר
טובה	נקבה
מעניין	זכר
שמח	זכר

תקוע	זכר
מקוצר	זכר
יפה	זכר
מצחיק	זכר
מוזר	זכר
צבעוני	זכר
צעקני	זכר
רגיל	זכר
משעשע	זכר

שיחה 9: HCSH009 הפרספרטון

שם תואר	מין זקדוקי
מעולה	זכר
טוב	זכר
יפה	זכר
חשוב (רבים)	זכר
פשוט	זכר
מדויק	זכר
מוזר	זכר
מתסכל	זכר
מעניין	זכר
נחמד	זכר
מסובך	זכר
מעולה	זכר
קטלני	זכר
יפה	זכר

שיחה 10 : HCSH0010 נקרים

שם תואר	מין דקדוקי
נעים	זכר
נחמד	זכר
מגניב	זכר
מאושר	זכר
גדולה	נקבה
מעניינת	נקבה
מרשים	זכר
משעשע	זכר
רחוק	זכר
מהמם	זכר
מהמם (רבים)	זכר
מטורף	זכר
צעירה	נקבה
טוב (רבים)	זכר
מזעזע	זכר

שיחה 16 : HCSH016 גאגא

שם תואר	מין דקדוקי
נעים	זכר
נחמד	זכר
מגניב	זכר
מאושר	זכר
גדולה	נקבה
מעניינת	נקבה

זכר	מרשים
זכר	משעשע
זכר	רחוק
זכר	מהמם
זכר	מהמם (רבים)
זכר	מטורף
נקבה	צעירה
זכר	טוב (רבים)
זכר	מזעזע

שיחה 22: HCSH022 מוסררה

שם תואר	מין דקדוקי
סגורה	נקבה
נחמד	זכר
מוזר	זכר
מיוחד	זכר
מטורף	זכר
מטורף (רבים)	זכר
מפורסם	זכר
מושלם	זכר
משוגע	זכר
מעניין	זכר
חולני (רבים)	זכר
מפחיד	זכר
דוש (רבים)	זכר
מסויט	זכר

מגניב	זכר
מפחיד (רבים)	זכר

טבלאות אלה נלקחו מקורפוס העברית, קורפוס של האוניברסיטה העברית בירושלים אשר מכיל מספר רחב של שיחות מוקלטות ומתומללות. כל טבלה מכילה ניתוח של שיחה אחרת ואת הנתונים שנלקחו ממנה לגבי השימוש בשמות התואר. בכל טבלה מסומן כל שם תואר בו נעשה שימוש באותה שיחה והטייתו לפי המין הדקדוקי של שם העצם שתיאר. במסגרת המחקר תורגמו שתיים עשר שיחות.

רשימת מקורות ביבליוגרפיים

בן שחר ר., (2015), *מה זה מין ומי צריך את זה בכלל?*, הזירה הלשונית.

מוצ'ניק מ., (2002), *לשון חברה ותרבות כרך ב'*, תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

מרמורשטיין, מ., מטלון, נ., אפרתי, א., שקד, א., פולמן, א. וגבע, י. (2022). קורפוס העברית: מאגר העברית הדבורה של האוניברסיטה העברית. האוניברסיטה העברית בירושלים.

Boroditsky L., Schmidt L. A., Phillips W., (2003), *Sex, Syntax, and Semantics*, Stanford University

Bosner K. C., (2008). *Gender Stereotypes and Self-Perceptions Among College Students*, Journal of Diversity Management, 3(3)

Clarke, M. A., Losoff, A., McCracken, M. D., & Still, J. (1981). *Gender perception in Arabic and English*. Language Learning, 31(1), 159-169.

Comrie B., (1999) *Grammatical Gender Systems: A Linguist's Assessment*, Journal of Psycholinguistic Research, Vol. 28, No. 5, 457-466.

Corbett G., (2013), *The world atlas of language structures online: Number of genders*, WALIS Online

Corbett G., (2013), *The world atlas of language structures online: Sex based and non-sex-based gender systems*, WALIS Online

Gough, H. G. & Heilbrun, A. B. (1965), *The Adjective Check List manual*. Palo Alto, CA:

Consulting Psychologists Press.

Guiora, A. Z., Beit-Hallahmi, B., Fried, R., & Yoder, C. (1982). *Language environment and gender identity attainment 1.* *Language Learning*, 32(2), 289-304.

Hellinger, M. (2001). Gender switch in Modern Hebrew. In **M. Hellinger, H. Bußmann** (Eds.), *Gender across languages 3* (pp. 105- 114). Amsterdam, NL: John Benjamins Publishing Company

Holmes, M. (2007). *What is gender?: Sociological approaches.* London: Sage Publications.

Imai M., Schalk L., Saalbach H., Okada H., (2012), *All Giraffes Have Female-Specific Properties: Influence of Grammatical Gender on Deductive Reasoning About Sex-Specific Properties in German Speakers,* *Cognitive Science*, 38, 514–536

Sapir, E. (1921). *Language.* New York: Harcourt, Brace, and World.

Sato, S. & Athanasopoulos, P. (2018), *Grammatical gender affects gender perception: Evidence for the structural- feedback hypothesis.* Lancaster: Lancaster University.

Sera M. D., Elieff C., Forbes J., Clark-Burch M. & Rodríguez W. (2002), *When Language Affects Cognition and When It Does Not: An Analysis of Grammatical Gender and Classification,* *Journal of Experimental Psychology-general*, Vol. 131, 377-397.

Slobin, D. (1996). *From "thought and language" to "thinking for speaking."* In J. J. Gumperz and S. C. Levinson (Eds.), *Rethinking linguistic relativity* (pp. 70-96). Cambridge: Cambridge University Press.

Tobin, Y. (2001). English – Gender in a global language. In **M. Hellinger, H. Bußmann** (Eds.), *Gender across languages 3* (pp. 177-197). Amsterdam, NL: John Benjamins Publishing Company.

Williams, J. E & Bennett, S. M. (1975), *the definition of sex stereotypes via the adjective check list*. Wake Forest University.

הצעת מחקר לעבודת גמר
במסגרת תכנית אידאה, האוניברסיטה העברית בירושלים

שימוש של שמות תואר במין דקדוקי לפי השיוך המגדרי שלהם בשפה העברית

תחום הדעת: לשון

פרטי התלמיזה

שם : דניאלה בן גל
מס תעודת זהות : 215885104
בית ספר : סטודיו אנקורי
נייד : 054-4391395
כתובת : הרימון 4, עשרת
מייל : daniellabengal@gmail.com

פרטי המנחה

שם : אמיר אפרתי
תואר אקדמי : לימודים לקראת MA בבלשנות
מס תעודת זהות : 311461248
תחום התמחות : בלשנות אינטראקציה
שם מוסד המחקר המלווה : החוג לבלשנות, האוניברסיטה העברית
נייד : 054-9488428
מייל : amir.efrati@mail.huji.ac.il

שימוש של שמות תואר במין דקדוקי לפי השיוך המגדרי שלהם בשפה העברית

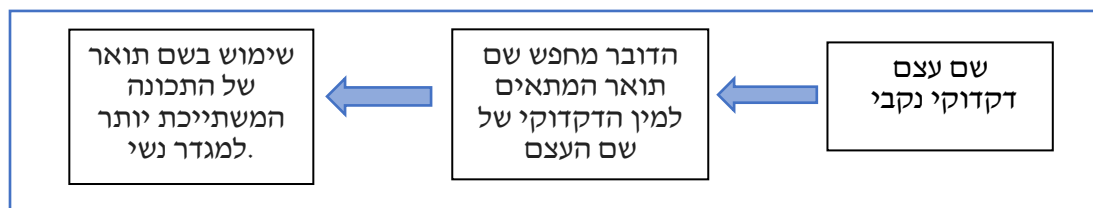
נושא המחקר

השפה העברית היא שפה המשתמשת במין דקדוקי בשמות עצם. המין הדקדוקי מחלק את שמות העצם לקטגוריות של "זכר" ו-"נקבה". לדוגמה המילה "כיסא" מקבלת את המין הדקדוקי זכר, והמילה "כורסא" מקבלת את המין הדקדוקי נקבה. מחקר זה יבחן האם הגדרות אלו, אשר נמצאות בכל שם עצם אשר נמצא במילון העברי, משפיעות על הדרך בה אנחנו משתמשים במגדר בחיינו. שמות תואר מוטים לפי מין דקדוקי, וכאשר הם מוצמדים לשם עצם, המין הדקדוקי שלהם מתפרש לפי המין הדקדוקי של שם העצם. לדוגמה: שם התואר "חזק" מופיע בצורת זכר כאשר הוא מתאר את שם העצם "כיסא", מכיוון שהוא שם עצם זכרי. כאשר אותו שם תואר מתווסף למילה "כורסא", הוא מופיע בצורה הנקבית ("חזקה"), מכיוון שכורסא היא שם עצם נקבי.

מטרת המחקר

במחקר אתמקד במין דקדוקי בשמות תואר. אתמקד בקשר בין תכונות שאנחנו תופסים כמתאימות למגדר מסוים לכמות הפעמים שאנחנו נציב שם תואר המתאר את התכונה במין דקדוקי זכרי או נקבי. המחקר יתמקד בשאלה האם שמות תואר שונים יוצמדו יותר למין דקדוקי זכרי או נקבי בהתאם לשמות העצם זכריים או נקביים שאיתם מופיעים. כלומר, האם בהנחה שהתכונה "חזקה" (או בצורת שם התואר "חזק/חזקה") מוצמד יותר לשמות עצם בעלי מין דקדוקי זכרי, אנחנו נקשר אוטומטית את שם התואר למגדר זכרי ויכול להיות שנשתמש בו בשפה יותר כשם תואר המתאר גברים מאשר נשים. ההנחה היא ששמות תואר שנחשבים גבריים יופיעו עם שמות עצם זכריים ושמות תואר שנחשבים נשיים יופיעו עם יותר שמות עצם נקביים. כלומר, שמות תואר אשר נחשבים לתארים הניתנים בדרך כלל למין הנקבי, אשר נקבע בשרירותיות, יחזרו ויופיעו יותר בשמות עצם ממין דקדוקי נקבי (כמתואר בתרשים מס' 1). לדוגמה "ספה רכה", במידה ושם התואר "רכות" באמת מתקשר יותר בקרב אנשים למין הדקדוקי הנשי, האם הוא יופיע יותר במילים עם מין דקדוקי נקבי כמו ספה.

תרשים מס' 1: השערת המחקר

שאלת המחקר

באיזו מידה שמות תואר שונים יוצמדו יותר למין דקדוקי זכרי או נקבי בהתאם לשיוך המגדרי של שמות התואר?

סקירת ספרות

מין דקדוקי הוא מונח המתאר חלוקה לקבוצות של שמות תואר בשפה לפי מין. בשפה העברית המין הדקדוקי מתחלק לשתי קטגוריות: מין זכרי ומין נקבי. שפות בעלות מין דקדוקי מאלצות את הדובר לשייך לשמות תואר כינויי-גוף המזכירים את כינויי הגוף שאנחנו משתמשים בהם בחלוקה מגדרית של גבר ואישה (Boroditsky, Schmidt & Phillips, 2003). המאמר שלהם מעלה גם את השאלות האם הקרבה של מין דקדוקי למגדר בשפות יכול לגרום לאנשים לשייך מגדרית שמות עצם, ולקשר אותם למגדר ספציפי כתוצאה מהמין הדקדוקי שלהם. השפה העברית היא שפה המשתמשת רבות במין דקדוקי. למעשה, לכל שם עצם בשפה יש מין דקדוקי, דבר אשר יכול להשפיע על הדרך שבה אנחנו חווים את חלוקת המינים באופן משמעותי בשפה. גם לשמות תואר יש מין דקדוקי, אך הם יכולים להתפרש בשתי תצורות המין הדקדוקי, והצורה שלהן במשפט תלויה בשם העצם שהן מתארות. לדוגמה, התכונה "נחמדות" או בשם התואר שלה "נחמד/נחמדה", יכולה להיות משומשת באחת משתי הצורות הללו.

המין הדקדוקי של שמות העצם חופף בחלקו לחלוקה מגדרית. במובנים רבים מין דקדוקי הינו ההקבלה של החלוקה המגדרית בעולם הבלשנות. מטרות שתי ההגדרות דומות, לחלק את הנושא שבו הן מתעסקות לקטגוריות הקשורות במין. בשפה שלנו יש בעייתיות מכיוון שהמילה "מין" מציינת גם את המין האנושי וגם את ההבחנה הלשונית-דקדוקית (מוצ'ניק 2002). מוצ'ניק מציינת גם כי בשנים האחרונות המונח "מגדר" נטמע יותר ויותר בשפה שלנו. ואכן, ישנם שמות שונים לסוגי החלוקות האלו- מין דקדוקי, מתייחס להגדרה הלשונית דקדוקית, מגדר, קונספט שהמציא האדם, המבוסס על שיוך לפי מין ביולוגי, אך חורג מתבנית זו ולא מתקשר אליה בהכרח, ומין ביולוגי המתייחס למין של אנשים. המין הדקדוקי מחלק גם הוא לצורות כאלו, אשר מבדילות שמות עצם ממין דקדוקי זכרי למין דקדוקי נקבי. לפעמים, חלוקה מגדרית יכולה להתקשר אצלנו עם מין דקדוקי מכיוון שהם פועלים על אותו עיקרון. בורדיצקי ואחרים (Boroditsky et al., 2003) מציינים גם כי אחת ההנחות המסבירות כיצד חפיפה זו נגרמת, היא שכאשר אנשים לומדים שפה אשר מתאפיינת במין דקדוקי לשמות עצם, הם מקשרים שמות עצם עם התכונות הבולטות שלהם שמתאימות ל"מגדר" שלהם (לפי המין הדקדוקי שמתפרש). כך לדוגמה אנשים מבלבלים את המגדר ואת המין הדקדוקי. במחקר שנעשה בעבר (Saalbach & Okada, Schalk & Imai, 2012) נחקר הנושא הזה בהקשר של שיוך של חיות, כמו גירפות, למגדר כללי לעומת המין הדקדוקי של המילה בשפה הגרמנית.

תכונות מסוימות מקושרות בשפה עם סטריאוטיפים במגדר. ישנן תכונות אשר מתקשרות יותר עם המין הגברי ותכונות אחרות שמתקשרות עם המין הנשי. ישנו מחקר קיים הנכתב בשפה האנגלית על נושא זה (Williams & Bennett, 1975). המחקר עוסק בנושא של שיוך תכונות בשפה האנגלית לפי הסטריאוטיפ המגדרי. דרך מחקר זה אפשר לקבוע מה נחשב גברי ומה נחשב נשי. המחקר נערך בקרב 100 סטודנטים, 50 גברים ו-50 נשים, אשר

נדרשו לדרג שמות תואר מסוימים בשפה האנגלית לפי רמת הנשיות או הגבריות שלהם בעיניהם. לפי המחקר, שמות תואר מסוימים באמת היו מקושרים יותר למגדר כזה או אחר. מאמר זה מאשר את ההנחה כי תכונות מסוימות מתקשרות למגדר ספציפי על פי סטריאוטיפים מגדריים. כמו כן, במחקר ניתן לראות אילו שמות תואר מקושרים למגדר גברי או נשי.

לעיתים קרובות נוצר ערבוב של המונחים "מין דקדוקי" ו-"חלוקה מגדרית". לחלוקה מגדרית מוטעה של שמות תואר ותכונות על פי המין הדקדוקי שלהן יכולה להיות השפעה על עוד תחומים, כמו הסטריאוטיפים של חלוקה מגדרית והדרך שבה הם משפיעים על התפיסה העצמית שלנו (Rosenkrantz et al., 1968). אחד הדברים שאבדוק במחקר שלי הוא השימוש של ערבוב הנושאים האלה במקרים בהם תכונות מסוימות מקבלות הצבה של מין דקדוקי כשאר הן חלק במשפט. כלומר, האם התכונות המקושרות למגדר מקושרות גם לשמות עצם שאין להם מגדר בגלל שהמין הדקדוקי שלהם חופף לחלוקה המגדרית

החלוקה של שמות עצם למין דקדוקי מתרחשת לפי שני עקרונות משמעותיים (Comrie, 1999). העיקרון הראשון הוא העיקרון הסמנטי. העיקרון הסמנטי מסביר שיטת חלוקה הקשורה למשמעות המילה. שמות עצם מחולקים למין דקדוקי לפי המשמעות של המילה הספציפית, כלומר אם שם העצם נתפס כגברי, הוא ישוּך למין דקדוקי זכרי, ולהפך. לפי העיקרון השני, עיקרון הפורמליות- שיטת החלוקה מתבצעת כך ששמות עצם נחלקים לפי הצורה שלהם, כך שלדוגמה בספרדית, מילים המסתיימות בסיומות מסוימות ישויכו למין דקדוקי אחד, ואילו מילים המסתיימות בסיומות אחרות ישויכו למין דקדוקי אחר. לפי השיטות האלה, החלוקה למין דקדוקי אינה מתבססת על תכונות מגדריות ונבנית על תבניות אחרות המשייכות בצורה אחרת את שמות העצם למין דקדוקי. מחקר קיים הוכיח כי התפיסה החזותית של החפץ משפיעה גם היא על השיוך שאנחנו עושים למין דקדוקי (Athanasopoulos & Sato, 2018).

לפי מחקרים ומאמרים שנכתבו בעבר, קיים קישור הרבה פעמים של מין דקדוקי למגדר. בנוסף, ניתן להבין כי חלוקה של שמות העצם למין דקדוקי אינה תלויה במשתנה של מגדר. לפי הפרמטרים האלה, האם אנחנו מקשרים תכונות ספציפיות דרך שמות תואר המשתמשים במין דקדוקי מסוים למגדר ספציפי? אם אנחנו מבלבלים בין מגדר, מין דקדוקי ומין ביולוגי, ומקשרים אותם אחד לשני בצורות שגויות, ואם אין הנחה מגדרית כלשהי בבסיס של החלוקה למין דקדוקי - האם החלוקה הזאת היא זאת שגורמת לנו לקשר תכונות של שמות עצם למגדר שבהן התכונות דומיננטיות יותר או פחות?

שיטת מחקר

שיטת המחקר בעבודה זו תורכב מכמה שלבים. בשלב הראשון, אצטרך לתרגם מתוך המאמר "the definition of sex stereotypes via the adjective check list" (Williams, J. E & Bennett, S. M. (1975)) את המסקנות בנוגע להגדרות שניתנו לשמות תואר בנוגע לתפיסה המגדרית שלהם ואת רשימת התכונות בהן השתמשו במחקר. בנוסף לשימוש בתרגום של המאמר, אשתמש גם בשאלון אינטרנטי שאפיץ בקבוצות ווטסאפ ופייסבוק, בהן אבצע בקצרה את הניסוי שנערך במאמר, אך בשפה העברית. בניסוי ביקשו מאנשים לשייך תכונות (שהן גם שמות תואר) למגדרים שונים. לאחר שאגדיר לעצמי את ה"שייך" של כל שם תואר לקבוצה מגדרית, אתחיל בחלק השני של המחקר, בו, מתוך הקורפוס מעמ"ד (מאגר העברית המדוברת בישראל) בעברית, אבחן את שמות התואר המוצמדים לשמות עצם. אני אבדוק כמה פעמים מופיע כל שם תואר שאבחן, ומתוך מספר זה לכל מילה אראה כמה אחוזים מתוכה היו בשימוש עם שם עצם זכרי או נקבי ואקשר זאת עם השייך של שם התואר אשר בדקתי בשלב הקודם של המחקר. המחקר שאני מתכוונת לערוך מושפע רבות מהמחקר של וויליאמס ובנט, אך הוא יתקיים בעברית, כך שהתוצאות אינן בהכרח יהיו זהות למחקר באנגלית.

לוח זמנים משוער

אפריל: מציאת קורפוס, חיפוש מקורות מידע והתחלת עבודה: תרגום מאנגלית של טבלת שמות התואר והכנת שאלון בעברית.

מאי- יוני: העמקת מחקר, כתיבת סקירת ספרות והפצת שאלון אינטרנטי.

יולי: המשך העמקת מחקר וסקירת ספרות, המתנה עד סוף החודש לתוצאות סופיות של השאלון וניתוח שלהן.

אוגוסט-אוקטובר: ניתוח תוצאות השאלון וניתוח הקורפוס הנבחר. התחלת כתיבת העבודה הסופית.

נובמבר-פברואר: המשך עבודה וכתיבה של המחקר.

מרץ: שכתוב סופי של העבודה הכתובה ושל המחקר, הגשת העבודה הסופית.

רשימת מקורות ביבליוגרפיים אפשריים

מוציניק מ, (2002), לשון חברה ותרבות כרך ב', תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

Boroditsky L., Schmidt L. A., Phillips W., (2003), **Sex, Syntax, and Semantics**, Stanford University

Comrie B., (1999) **Grammatical Gender Systems: A Linguist's Assessment**, Journal of Psycholinguistic Research, Vol. 28, No. 5, 457-466

Gough, H. G. & Heilbrun, A. B. (1965). **The Adjective Check List manual**. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.

Imai M., Schalk L., Saalbach H., Okada H., (2012), **All Giraffes Have Female-Specific Properties: Influence of Grammatical Gender on Deductive Reasoning About Sex-Specific Properties in German Speakers**, Cognitive Science, 38, 514–536

Mullen M. K., (1990), **Children's classifications of nature and artifact pictures into female and male categories**, Sex Roles, 23, 577-587

Rosenkrantz, P., Vogel, S., Bee, H., Broverman, I., & Broverman, D. M. (1968). **Sex-role stereotypes and self-concepts in college students**. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 32(3), 287–295

Sato, S. & Athanasopoulos, P. (2018). **Grammatical gender affects gender perception: Evidence for the structural- feedback hypothesis**. Lancaster: Lancaster University.

Sera M. D., Elieff C., Forbes J., Clark-Burch M. & Rodríguez W. (2002), **When Language Affects Cognition and When It Does Not: An Analysis of Grammatical Gender and Classification**, Journal of Experimental Psychology-general, Vol. 131, 377-397

Williams, J. E & Bennett, S. M. (1975) **the definition of sex stereotypes via the adjective check list**. Wake Forest University